

Ad. Ferrière: Transformons l'école. Appel aux parents et aux autorités. Edition du bureau des écoles nouvelles. 1920. Dépôt central de libraire S. A. Bâle.

Ez a könyv lesújtó vád a mai iskola ellen és sürgetés annak megváltoztatására. A szerző hivatott szövegíróje annak a pedagógusokból, szülőkből, orvosokból, emberbarátokból álló nagy tömegnek, amely a mai iskolarendszer eltörlését és jobb, észszerűbb iskola alakítását követeli a francia nyelvű országokban. Ezen törekvések középpontja Genfben az Institut J. J. Rousseau, Bázelen a Bureau international des écoles nouvelles, Brüsszelben pedig Decroly és követői. Ismertetésül legyen szabad Ferrière könyvének előszavát közölnöm, mely élénk színekkel ecseteli az „új iskola“ hiveinek törekvéseit.

„Igaz történet. Egyszer az ördög a földre jött és elszörnyűködve állapította meg, hogy még mindig akadnak emberek, akik hisznek a jóban. Gondolkodott és rájött, hogy ezeknek az embereknek közös jellemvonásaik vannak: hisznek a jóban, mert jók; és mivel jók, azért boldogok, nyugodtak és szelídek is egyszersem. Az ördög elhatározta, hogy ezt az ő szempontjából tűrhetetlen állapotot megváltoztatja. Az emberi nem jövője a gyermek, mondá magában, kezdjük el a gyermekeken. Az Isten kiküldöttjének és a társadalom reformátorának mondta magát, így jelent meg az emberek közt. Az Isten akarja — így kezdé —, hogy sanyargassátok testeteket. Már a gyermekeken meg kell kezdeni. A jókedv bűn, a nevetés istenkáromlás. A gyermekkel nem szabad megismertetni sem a jókedvet, sem a kacagást. Az anya szeretete veszedelmes, mert elpusztítja, elnöiesíti a fiúkat. A fiúkat el kell választani anyjuktól, hogy ne álljanak útjában Istennel való társalkodásuknak. Az ifjúságnak nehéz oldaláról kell megismernie az életet. Nehéz munkákat, unalmas teendőket adjatok nekik! Aki érdeklődésüket fel merné kelteni, száműzzétek! Csak a közömbös munka a jó, a kedvtelés romlottság. Így beszélt az ördög. A tömeg hallgatott rá és elfordult a földtől. Mondd, mit tegyünk? ordította a tömeg. Csináljatok iskolákat! szölt az ördög és az ő kezdeményezésére alapították meg az iskolákat. A gyermek szereti a természetet: bekényszerítették négy fal közé. A gyermek szeret játszani: munkára fogták. Szeret mindenben cselekvőleg résztvenni: meggyőzték, hogy cselekvésének nincs semmi célja. Szereti a mozgást: mozdulatlan ülésre kényszerítették. Szereti megfogni a tárgyakat: ezt csak gondolatban tehette meg. Szeret beszélni: hallgatást parancsoltak rá. Szeret okoskodni: kész dolgot tanultattak be vele. Szeret kutatni: mindent készen adtak neki. Szereti követni a képzeletét: a felnőttek igája alá hajtották. Szeret lelkesedni: ez ellen kitalálták a büntetést. Szabadon akár cselekedni: megtanították a szó nélkül való engedelmességre. Simul ac cadaver. Az ördög a markába nevetett. A rend csakhamar meghozta gyümölcsseit. A gyermekek megtanultak alkalmazkodni a mesterkelt állapothoz. Legelőbb az anyák követelték vissza gyermekeiket; azt mondták nekik: ez azért van így, mert így kell lennie. Az apák sajnálták, hogy fiaik nem segítettek nekik sem otthon, sem a műhelyben. Ezeket meggyőzték, hogy jobb, ha az iskolában vannak. A gyermekek megismerték a

családjuktól való különválás kínjait és bár otthon voltak, nem élvezhették az otthon örömeit. Az iskolai munka lefoglalta minden idejüket. Nem magyaráztak meg nekik semmit, egyszerűen elnyomták őket. A gyermekek aztán sok mindent megtanultak, amit e nélkül nem tudtak volna: megtanulták az alkoskodást, a hazudozást. Az iskola a kiválók közé sorozta az értéktelen hízelgőket és a nagyszájú leckemagolókat, a jövőndő nagyképűeket. Az iskola büntetéssel, házi feladatokkal kínozza és arcátlanul minősítette azt, aki túláradó életerős és életkedvet mutatott; restnek minősítette azt, akit a benne élő lángész hajtott, hogy képzeletben vagy valóságban virágos utakra térjen s az iskolát elkerülje. Bűnnek jelezte az értelem jogát védő egészséges ösztönt... Egy ideig úgy látszott, hogy minden sikerült s az ördög elérte célját. Az iskolai tanítók is szentnek tartották őt, híven ragaszkodtak hozzá és mindent elkövettek, hogy megöljék a gyermekben a lelket, hogy nyakát szegjék önállóságának, hogy túlterheljék emlékezetét, hogy, egészséges értelmét elferdítsék, hogy könyvtudást csöpögtessenek belé. Az érdeklődésnélküliség a fontos, mondá az ördög, az iskolai munkát, a megerőltetést önmagáért kell tenni. Az unalmat is önmagáért? kérdék ezek. Ugy hát előre! És egy napon elértek mindent. Az ördög parancsának megfelelően a nemzedék jó része elcse-nevészedett, lesóványodott, akaratszelvényé, tehetetlenné, közömbössé lett mindenben és minden iránt. Az egészség nem tudott ellenállni a mozdulatlan-ság, a hallgatás, a zárt levegő, az órák szerint eldarabolt munka, az érdeklődés nélküli tanulás és a minden önálló kezdeményezést tervszerűen meg-ölő rendszer uralmának. Mindenki vonszolta napi teendőit, mint a gályarab vonszolja bilincseit. Megfeledeztek Szent Pál apostol parancsáról: „Mindig vidámak legyetek!” Erőlködtek, kínlódtak vagy pedig az élet nyomorúságai ellen hamis örömkömben kerestek feledést, amelyek megrontják az ép értelmet. Közben a gyűlölet dudvája is felütötte fejét. És ennek a nemzedéknek Istene nem volt, mert az Isten csak egészséges lelkekben lakik. Am az ördög iskolája még mindig nem volt tökéletes, hiányzott belőle a teljes elzárt-ság, a nagy kulcsok és lakatok, nem volt benne erkölcsstelenység. S az ördög rosszul számított. Egy napon a gyermekek otthagyták az iskolát, elmenekültek az erdőbe, felmászta a fákra és kigúnyolták a hamis prófétát. Ők és utódaik megerősödtek, ügyesekké, eszesekké, kitartókká lettek. Nem félték a munkától, amely meghozza a boldogságot, kifeszíti a mellet és visszaadta őket önmaguknak. Megtanulták egymást szeretni és elmondták az evangélistával: A szeretet az Isten. Az ördög nem nevetett a markába már, csikor-gatta a fogát, felemelte öklét és rájuk kiáltott: átkozott fajzat! és eltűnt. Vele együtt eltűnt az az iskola, melyet az ő tervei szerint eszeltek ki“.

Ezek után a rettentően elítélő szavak után tér át a szerző az új iskola irányelveinek ismertetésére. Tagadhatatlan, hogy nagy gyermekismerettel és a gyermek szeretetétől áthatva akarja a kérdést megoldásra vinni, de amíg gyakorlatban megoldva nem látjuk, kételkedéssel állunk észmeivel szemben. Vagy elképzelhető-e olyan iskola, ahol minden csupán öröm és gyönyörűség, ahol minden úgy történik, ahogy a gyermek akarja? El lehet azt fogadni, hogy

a gyermek akkor menjen iskolába, amikor neki tetszik s akkor csatangolhasson a réteken, erdőkön, amikor erre túlradó életerejé ösztönzi? Nem kell-e éppen ezeket a túlradó életerőket mérsékelni és helyes irányba terelni? Ki tegye ezt, ha az iskola nem teheti s a szülő nem ér rá vagy nem ért hozzá? Nagy érdekek forognak itt kockán s én inkább állok a hibáiban is kipróbált régi iskola mellé, semhogy kitegyem a gyermekeket az -újítással járó beláthatatlan következményeknek.

Eltes Mátyás.

Else Croner: Die Psyche der weiblichen Jugend, Langensalza, 1926. 80 l. Ara 1.65 RM.

Ez a tömör összefoglalásban a finom megfigyeléseknek egész tömegét tartalmazó füzet immár harmadik kiadásban jelent meg és igazán megérdemli, hogy e helyen felhívjuk reá a figyelmet. A szerző a dolog mélyébe hatol, midőn feltárja előttünk a fejlődő leánylélek rejtélyét és kiemeli, hogy a leánynak a pubertással járó fejlődését elsősorban lelki krízisnek kell felfogni. Igen tanulságos és első e nemű kísérlet a fiatal leány főtípusainak a megkülönböztetése. Ezek szerinte: az anyai, az erotikus, a romantikus, a józan és az intellektuális típus. Egy függelékben kietrjeszkedik az alsóbb néprétegekből származó leányok pszichéjének a jellemzésére is, pl. a szolgáló leányok körében is több típust vesz föl (pl. a hivatását szerető, a sárkány, a csavargó, a közömbös típust stb.). Megállapításai itt is mind talpraesettek és finom pszichológiai érzékről tanuskodnak. A legterjedelmesebb fejezet az egyéniség problémájával foglalkozik. Ebben is, mint a többiben, folytonos párhuzamokat von a nő és a férfi eltérő lelkisége közt. Majd vázolja azokat a problémákat, melyek a fiatal leányt közvetlenül érintik: amilyenek a vallás; barátság, szerelem és művészet. De a leány társadalmi lény is. A szerző tehát nem feledkezik meg a leánynak a házban, családban, iskolában, a hivatás körében való szerepéről, sőt az államhoz való viszonyáról sem. Nagyon érdekes megfigyelése, hogy az internátusi nevelés jobb hatással van a fiúra, mint a leányra, mert az utóbbiban erősebb a hajlam az otthon iránt. Amennyiben ez nincsen meg a leányban, úgy ez többnyire a szülők hibája. A leányok iskolai viselkedésére vonatkozólag megemlíti, hogy nem a szaktudás imponál nekik a tanárban, általában riktán egyes meghatározható előnyök, hanem többnyire a személyiség összbenyomása. Felállítja a leányiskolai tanár következő tízparancsolatát: 1. Keltse lelkesedést a magad személyisége iránt. 2. Ne engedd, hogy a pajtáskodó mozzanát győzzön a tekintélyen. 3. Törekedjél gondos külsőre. 4. Fejezd ki magad mindig szabatosan. 5. Iróniát csak a legritkább esetben alkalmaz. 6. Légy mindig érdekes. 7. Minél elvontabb a szakod, annál vonzóbb legyen az előadásod. 8. Ne engedd, hogy akár nevetés, akár sírás által kiközzentessenek az egyensúlyodból. 9. Légy tapintatos. 10. Magányügyeiddel ne hozakodjál elő.

Az utolsó fejezetben szerzőnk kísérletet tesz a lelki fejlődés törvényeinek megállapítására. Az egész művecskén végig a szerző nem marad meg a pszichológiai analízis terén, hanem fölemelkedik akárhányszor az etika régióiba